

התקינה החשבונאית החדשה לגבי חברות מוחזקות

מחלקה מקצועית - יולי 2011

בחודש מאי 2011 פורסמו על ידי הוועדה לתקני חשבונאות בינלאומיים (IASB), שלושה תקני IFRS חדשים העוסקים בדוחות כספיים מאוחדים והטיפול בישויות מוחזקות: תקן דיווח כספי בינלאומי 10, "דוחות כספיים מאוחדים" (IFRS 10), תקן דיווח כספי בינלאומי 11, "הסדרים משותפים" (IFRS 11) ותקן דיווח כספי בינלאומי 12, "גילוי בדבר זכויות בישויות אחרות" (IFRS 12) ובהתאמה לכך תוקנו שני תקני חשבונאות בינלאומיים קיימים: תקן חשבונאות 27, (מתוקן 2011) "דוחות כספיים נפרדים" (27 IAS) ותקן חשבונאות 28, (מתוקן 2011) "השקעות בחברות כלולות ובעסקות משותפות" (28 IAS) (להלן יחד - "התקנים החדשים").

התקנים החדשים ייושמו למפרע החל מהדוחות הכספיים לתקופות המתחילות ביום 1 בינואר, 2013. אימוץ מוקדם אפשרי, בכפוף לאימוץ בו זמנית של כל התקנים כמכלול אחד. התקנים כוללים הוראות מעבר עם הקלות מסוימות בעת היישום לראשונה.

להלן סקירת התקנים החדשים.

IFRS 10 - דוחות כספיים מאוחדים

IFRS 10 מחליף את החלק מתוך IAS 27 הן בטיפול החשבונאי בדוחות כספיים מאוחדים, IFRS 10 משלב במסגרתו גם את הטיפול החשבונאי שנקבע בפרשנות מספר 12 של הוועדה לפרשנויות בדבר איחוד ישויות למטרות מיוחדות (SIC 12). לפיכך ובמקביל תוקן IAS 27 ושונתה כותרתו (מ-"דוחות כספיים מאוחדים ונפרדים" ל-"דוחות כספיים נפרדים") שכן בעקבות פרסום IFRS 10 הושמטו מתקן IAS 27 ההוראות בדבר דוחות כספיים מאוחדים ונותרו במסגרתו רק ההוראות בדבר הטיפול החשבונאי בהשקעות בחברות בנות, חברות בשליטה משותפת וחברות כלולות בדוחות הכספיים הנפרדים (דוחות "סולו") של החברה המחזיקה, אשר נותרו ללא שינוי.

IFRS 10 קובע מודל שליטה אחד מבוסס עקרונות החל על כל הישויות, לרבות ישויות למטרות מיוחדות אשר מכונות בתקנים החדשים "ישויות מובנות" (structured entities). יישום IFRS 10 יחייב את ההנהלה להפעיל מידה רבה יותר של שיקול דעת על מנת לקבוע אילו מהישויות המוחזקות הן ישויות תחת שליטה ולפיכך עולה הצורך באיחודן וזאת בהשוואה לדרישות הקיימות ב-27 IAS במתכונתו הנוכחית. לפיכך IFRS 10 עשוי לשנות את ההרכב של החברות שיאוחדו בדוחות הכספיים של חברה מחזיקה. שינויים אלה שנקבעו ב-IFRS 10 על ידי ה IASB באו, בין היתר, כתגובה למשבר הפיננסי העולמי שלוהו בביקורת

חריפה על כללי החשבונאות שאפשרו לישויות מסוימות להישאר חוץ מאזניות ולא להיות מאוחדות בדוחות הכספיים של החברה המחזיקה. בשל כך המענה ש-IFRS 10 בא לתת מתבטא בתרומתו להגברת האחידות ושיפור השקיפות בדוחות הכספיים לגבי הטיפול בחברות מאוחדות.

IFRS 10 אינו משנה את ההוראות **כיצד** לאחד, דהיינו את אופן ביצוע האיחוד של דוחות כספיים. לעומת זאת IFRS 10 משנה את הקביעה **האם** לאחד חברה מוחזקת או לא, בעקבות שינוי ההגדרה של המונח "שליטה" (Control) כפי שיובהר להלן. כמו כן, IFRS 10 אינו משנה את ההוראות הקיימות בנושא איבוד שליטה, מדידה ועסקאות עם המיעוט.

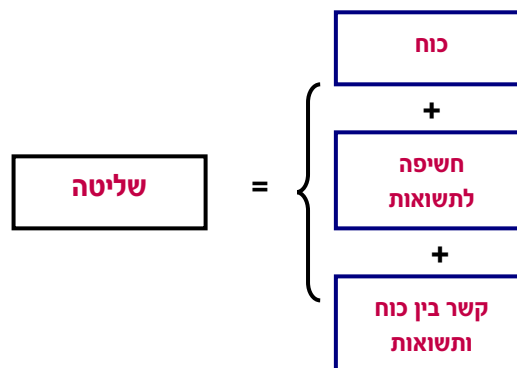
הגדרה חדשה לשליטה

מתוך גישה מבוססת עקרונות, IFRS 10 מציג הגדרה חדשה לשליטה. חברה מחזיקה שולטת בחברה מוחזקת כאשר היא חשופה, או שיש לה זכויות, **לתשואות משתנות** (variable returns) הנובעות מהחזקתה, וכאשר יש לה **יכולת** להשפיע על אותן תשואות באמצעות הפעלת **כוח** (power) על המוחזקת. כמצוין לעיל IFRS 10 קובע מודל שליטה אחד ולפיכך עיקרון זה חל על כל חברה (או ישות) מוחזקת, לרבות ישות מובנית.

בהתאם לאמור לעיל, על מנת שחברה מחזיקה תשלוט על חברה מוחזקת, על החברה המחזיקה להוכיח שכל המאפיינים הבאים מתקיימים באופן מצטבר:

1. כוח במוחזקת - דהיינו, זכות קיימת בהווה לכוון את הפעילויות הרלבנטיות של המוחזקת אשר משפיעות באופן משמעותי על התשואות שינבעו מהמוחזקת (התשואות יכולות להיות חיוביות, שליליות או שתייהן יחד).
2. חשיפה, או זכות, לתשואות משתנות הנובעות מהחזקתה.
3. יכולת להפעיל את כוחה על המוחזקת על מנת להשפיע באופן משמעותי על סכום התשואות של המוחזקת. דהיינו, קיום קשר בין הכוח לתשואות.

באופן סכימטי ניתן לתאר את משוואת השליטה באופן הבא:

בבחינת קיומה של שליטה על החברה המחזיקה להתייחס למבנה ולמטרות פעילות המוחזקת על מנת לזהות את הפעילויות הרלבנטיות של המוחזקת, כיצד החלטות ביחס לפעילויות אלו מתקבלות, מיהו בעל היכולת הנוכחית לכוון פעילויות אלו ומי זכאי לתשואות מאותן פעילויות. מובן כי זיהוין כאמור עשוי להיות כרוך בהפעלת שיקול דעת (ראה להלן).

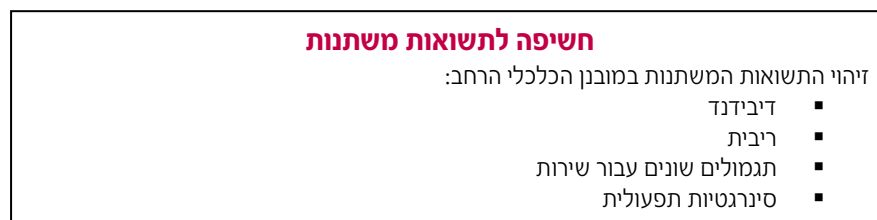
במקרים רבים, כאשר השליטה בקבלת החלטות נעשית באמצעות זכויות הצבעה אשר מזכות את החברה המחזיקה בתשואות (לדוגמה, מניות המקנות זכות הצבעה), אזי ברור כי המחזיק במרבית זכויות ההצבעה האמורות הוא השולט בחברה המוחזקת. במקרים אחרים, כגון לגבי ישויות מובנות, כשישנן זכויות הצבעה פוטנציאליות הן שבידי החברה המחזיקה והן שבידי צדדים אחרים או כאשר החברה מחזיקה בפחות מרוב זכויות ההצבעה, הנסיבות יחייבו ניתוח נוסף של העובדות וכן שקילת מאפיינים נוספים כדי לקבוע האם מתקיימת שליטה וזאת בהתייחס ל"**פעילויות הרלבנטיות**" (relevant activities) הנוגעות לחברה המוחזקת שהן הפעילויות המשפיעות באופן משמעותי על התשואות של המוחזקת ואשר כוללות, בין היתר, קביעת המדיניות התפעולית והניהולית, ניהול השקעות החברה (כגון באמצעות קביעת התקציב השנתי), קבלת החלטות לגבי מימון, מינוי, תגמול ופיטורי אנשי מפתח ניהוליים ועוד.

ישויות מובנות

כאמור לעיל, ישות מובנית הינו המונח שמחליף את המונח ישות למטרה מיוחדת (SPE) שנקבע ב-SIC 12. ישות מובנית מוגדרת כישות שהוקמה כך שזכויות הצבעה וזכויות דומות אחרות אינן הגורם הרלבנטי לצורך קביעת זהות הצד השולט בה. דוגמה שכחה היא ישות לגביה זכויות הצבעה בה מתייחסות לפעילויות מנהלתיות בלבד כאשר הפעילויות הרלבנטיות

מכוונות מתוקף אמצעים אחרים כגון הסכמים חוזיים או כאלה אחרים הקבועים מראש. מאפייניה של ישות מובנית הינם בדרך כלל: פעילויות מוגבלות, מטרות צרות ומוגדרות באופן דוקני או הון עצמי בלתי מספק שמאפשר מימון הפעילות ללא צורך בתמיכה פיננסית נחיתה. דוגמאות לישות מובנית הינן חברות איגוח, קרנות מימון מגובות נכסים וקרנות השקעה בנדל"ן. בדרך כלל, כפי שאף מצוין בתקן, סוג הישויות הנחשבות ישויות מובנות בהתאם ל- IFRS 10 אינו שונה מזה שבהתאם ל- SIC 12 היה נחשב ישות למטרה מיוחדת (SPE).

התרשים להלן ממחיש את ההיבטים הנדרשים להבחן לצורך הערכה האם לחברה המחזיקה כוח לגבי הפעילויות הרלבנטיות

קיומו של כוח

בחינת כוח מחייבת לקבוע האם מוקנית לחברה המחזיקה היכולת בהווה לכוון את אותן פעילויות רלבנטיות שצוינו לעיל. IFRS 10 כולל הנחיות לענין הבחינה האם סוגים שונים של זכויות מקנים כוח. רבות מהנחיות אלה שונות בהשוואה לקביעותיו של 27 IAS ובמתכונתו הנוכחית. בעת הבחינה האם לחברה המחזיקה יש כוח, יש להביא בחשבון את כל העובדות והנסיבות המתייחסות לזכויות האמורות ובמסגרתן, בין היתר, בחינת ההיבטים הבאים:

1. מאפייני זכויות ההצבעה ותנאים נלווים להן
2. הסדר חוזי שמסגרתו החברה המחזיקה יכולה להורות או לתאם הצבעה עם המחזיקים האחרים
3. זכויות לקבלת החלטות מתוקף הסכם או הסדר חוזי אחר כגון היכולת לכוון חלק מתהליכי הייצור של המוחזקת, פעילויות פיננסיות או תפעוליות אחרות שלה המשפיעות משמעותית על התשואות של המוחזקת
4. זכויות הצבעה פוטנציאליות (כגון מכשירים פיננסיים המירים)
5. זכויות למינוי אנשי מפתח במוחזקת, קביעת תנאי העסקתם לרבות פרישתם
6. זכויות להחליף את אנשי המפתח הניהוליים
7. שליטה אפקטיבית במוחזקת

קיומן של תשואות

על מנת שמחזיקה תחשב כשולטת במוחזקת, עליה להיות חשופה, או בעלת זכויות, לתשואות משתנות הנובעות מהחזקתה במוחזקת. יודגש כי תשואות משתנות הינו מונח רחב יותר מהמושג הטבות כלכליות הנובעות מזכויות בעלות בלבד (לדוגמה דיבידנד בגין מניית). התשואות יכולות להיות חיוביות או שליליות או שתייהן יחד.

התשואות יכולות להיות:

1. דיבידנדים, חלוקות אחרות של הטבות כלכליות (לדוגמה ריבית על אגרות חוב שהנפיקה המוחזקת) ושינויים בשווי ההוגן של המושקעת
2. תגמול עבור שירות הקשור לנכסיה או התחייבויותיה של המוחזקת (servicing), חשיפה להפסדים כתוצאה ממתן אשראי או תמיכה פיננסית למוחזקת, ערך שייך בנכסים נטו של המוחזקת בעת פירוק (לרבות דרישה לתמיכה במקרה פירוק) ועוד.
3. תשואות שאינן זמינות לבעלי עניין (interest holders) אחרים, לדוגמה יתרונות לגודל, חיסכון בעלויות, גישה למוצרים שקיים קושי להשיגם, זכויות קניין על ידע או סינרגיה אחרת בין פעילויות המחזיקה לפעילויות המוחזקת.

הקשר בין כוח לתשואות וזיהוי

הקשר בין כוח על המוחזקת לבין התשואות הינו הכרחי לקיומה של שליטה. קשר משמעו שעל המחזיקה להיות בעלת יכולת לעשות שימוש בכוחה במוחזקת על מנת להשפיע על התשואות אשר יבצעו לה מהמוחזקת כדי להניב תשואות בעבור עצמה. הדגש הוא על עצם קיומו של הפוטנציאל להניב תשואות. חברה מחזיקה שיש לה כוח במוחזקת אולם אינה יכולה להשפיע על התשואות שיבצעו לה כתוצאה מכוח זה אינה שולטת במוחזקת. באופן דומה, גם חברה מחזיקה החשופה לתשואות מהמוחזקת אולם אינה יכולה להשתמש בכוחה על מנת לכוון את הפעילויות הרלבנטיות של המוחזקת אינה שולטת במוחזקת.

תשואות מהוות בדרך כלל סממן לשליטה. זאת משום שככל שהחשיפה של החברה המחזיקה להשתנות התשואות מהמוחזקת גדולה יותר, כך גדל התמריץ של המחזיקה להשיג זכויות שיקנו לה כוח. מאידך, קיומה של חשיפה להשתנות התשואות ממוחזקת אינה בהכרח סממן לקיומו של כוח.

בחינה מתמשכת של מאפייני השליטה

להבדיל מ- IAS 27, IFRS 10 כולל התייחסות מיוחדת לעניין מועד בחינת קיומה של שליטה לפיה עולה הצורך לבחון את קיומה של שליטה על בסיס מתמשך. לפיכך, חברה מחזיקה נדרשת לבצע הערכה מיוחדת לגבי קיום שליטה אם העובדות והנסיבות מצביעות על כך שחלו שינויים באחד משלושת מאפייני השליטה שצוינו לעיל. לפיכך, ייתכן שעם השינויים בנסיבות ובעובדות, אזי בין תקופות דיווח חברה מוחזקת יכולה להיכנס ולצאת מאיחוד על כל המשתמע מכך (קרי, השלכות מדידה הכרוכות בהשגת שליטה או איבודתה). עם זאת, שינוי בתנאי השוק אינו מצריך בהכרח בחינה מחדש של שליטה אלא אם שינוי כאמור מביא לשינוי באחד או יותר משלושת מאפייני השליטה (לדוגמה, כאשר זכויות הצבעה פוטנציאליות המוחזקות על ידי החברה המחזיקה או על ידי צד ג' כלשהו הפכות להיות ממשיות או לחילופין פוקעות). משמעות העיקרון החדש הינה כי סקירת השינויים כאמור נדרשת להיות מבוצעת באופן יזום על ידי החברה המחזיקה מדי תקופת דיווח.

עיקרי השינויים ב- IFRS 10 בהשוואה ל- IAS 27 הנוכחי

זכויות הצבעה פוטנציאליות

בדומה לעיקרון הקיים ב- IAS 27 במתכונתו הנוכחית, במסגרת בחינת שליטה, על החברה המחזיקה להביא בחשבון גם את קיומן של זכויות הצבעה פוטנציאליות והשפעתן, בנוסף לזכויות ההצבעה הקיימות בפועל אשר ברשותה. הבאה בחשבון של זכויות הצבעה פוטנציאליות מתייחסת הן לאלו אשר מוחזקות על ידי החברה המחזיקה והן לאלו המוחזקות על ידי אחרים. דוגמאות נפוצות לזכויות הצבעה פוטנציאליות כוללות זכויות הנובעות ממימוש מכשירים פיננסיים המיירים כגון כתבי אופציה, אגרות חוב להמרה וחוזי פרוורד על מכשירי ההוניים של המוחזקת.

עם זאת, בשונה מהתפיסה הנוכחית לפיה בבחינת זכויות פוטנציאליות כאמור מתעלמים מכוונת ההנהלה, היכולת הפיננסית או מחיר המימוש, IFRS 10 מתווה את העיקרון הבסיס לפיו השפעת זכויות הצבעה פוטנציאליות תובא בחשבון אם ורק אם הן **ממשיות** (substantive), דהיינו למחזיק בהן (החברה המחזיקה או צד אחר) קיימת יכולת מעשית לממש את הזכות במועד בו נדרשת קבלת החלטות לגבי הכוונת פעילות המוחזקת.

הקביעה האם זכויות הצבעה פוטנציאליות הן ממשיות תלויה בעובדות ובנסיבות ו-IFRS 10 מעניק חשיבות רבה לסביבה הכלכלית הנוגעת לנסיבות המימוש של זכויות ההצבעה הפוטנציאליות. לדוגמה:

- מידת היותה של האופציה לרכוש זכויות הצבעה נוספות בתוך הכסף, מחוץ לכסף או עמוק (deeply) מחוץ לכסף.
- האם החברה המחזיקה תפיק תועלת מהחזקתה מסיבות אחרות (למשל, סינרגיות עסקית בין המחזיקה למוחזקת)
- קיום חסמים למימוש הזכות כגון קנסות כספיים או לחילופין תמריצים שלא לממש
- תקופות מימוש קצרות
- חסמים רגולטורים (כגון איסור מימוש זכות פוטנציאלית על ידי משקיע זר)
- קיומם של תנאים למימוש הזכות רק החל ממועד מסוים

בדומה לדרישה הקיימת ב- IAS 27 במתכונתו הנוכחית, בדרך כלל נקבע כי על מנת שזכויות ההצבעה הפוטנציאליות יהיו ממשיות, עליהן להיות ניתנות למימוש בהווה (current). עם זאת יתכנו אף מקרים בהם הזכויות ייחשבו כממשיות אף אם מימושן בהווה אינו אפשרי (לדוגמה כאשר פרק הזמן המינימלי למימוש קצר או שווה לפרק הזמן המינימלי לכינוס אסיפה כללית או ישיבת דירקטוריון במסגרתה מתקבלות ההחלטות בנוגע לפעילויות הרלוונטיות של הישות המוחזקת). לפיכך, במקרים מסוימים עומד בפני ההנהלה הצורך להפעיל שיקול דעת לגבי המסקנה מאחר וכאמור משמעות המונח ב-IFRS 10 הינה רחבה יותר מזו הקבועה ב- IAS 27 הנוכחי שכן כאמור לעיל מועד המימוש הרלבנטי לצורך הבחינה הינו המועד שבו נדרשת ההשפעה על קבלת החלטות לגבי הכוונת פעילות המוחזקת.

שליטה אפקטיבית

ישנם מצבים בהם לחברה המחזיקה תהיה שליטה על המוחזקת על אף שבבעלותה פחות מרוב זכויות ההצבעה בפועל, דהיינו לא מתקיימת שליטה מבחינה משפטית או חוזית (כגון מכוח תקנון או הסכם). מצב זה מכונה "שליטה אפקטיבית" (de facto control). לצורך בחינה קיומה של שליטה אפקטיבית, יש להביא בחשבון את ההיבטים הבאים:

1. היקף ההחזקה בזכויות ההצבעה במוחזקת ביחס להיקף ולפיזור של זכויות ההצבעה שבידי מחזיקים אחרים. המאפיינים להלן יתמכו בכך כי למוחזקת כח על המוחזקת:
  - ככל שלמוחזיקה יותר זכויות הצבעה
  - ככל שזכויות ההצבעה של המוחזיקה רבות יותר מאלה שבידי המחזיקים האחרים
  - ככל שמספר המחזיקים האחרים שיצטרכו לחבור יחד על מנת להעביר החלטות בניגוד לעמדתה של המוחזיקה גדול יותר, דהיינו, ככל שיתר זכויות ההצבעה מפוזרות יותר.
2. מאפייני ההצבעה באסיפות הכלליות הקודמות של המוחזקת. לדוגמה, שיעור המצביעים שהשתתפו באסיפות בעבר והאם צפוי להיות כך בהווה, או האם בעלי המניות האחרים הם פאסיביים מטבעם כפי שמתבטא מדפוסי ההצבעה באסיפות בעלי מניות קודמות.

יובהר כי ככל שהמסקנה באשר לקיומה של שליטה אפקטיבית לא תהיה מובהקת יידרש לשקול קיומם של מאפיינים נוספים כגון זהות אנשי המפתח במוחזקת וקרבתם למחזיקה, קיום תלות של פעילות המוחזקת במחזיקה (עקב שירותים קריטיים, טכנולוגיה, מלאי או אמצעי ייצור אחרים המסופקים לה), ערבות המחזיקה לחלק ניכר ממחויבויות המוחזקת ועוד.

ניתן לומר כי מיסוד התפיסה של שליטה אפקטיבית ב-IFRS 10 צפוי להוות שינוי משמעותי בפרקטיקה אשר עשוי להוביל לצורך באיחוד ישויות בנסיבות רבות יותר מאשר בעבר במצבים של החזקה בשיעור הנמוך ממרבית זכויות ההצבעה תוך אימוץ עיקרון השליטה המשפטית בלבד, שכן ביישום עקרונות IAS 27 הנוכחי, שבניגוד ל-IFRS 10 אינו עוסק מפורשות בנושא זה, התפתחה פרקטיקה לפיה יישום שני מודלים אפשריים לשליטה ואיחוד דוחות כספיים: מודל השליטה האפקטיבית ומודל השליטה המשפטית, כאשר יישום מודל השליטה המשפטית מתעלם מהיבטים כפי שתוארו לעיל אשר יש בהם כדי להצביע על סממנים לקיומה של שליטה.

יחסי בעלים-סוכן (principal vs. agent)

תקן IFRS 10 מציג את התפיסה של האצלת כוח (delegated power). בהתאם לתפיסה זו כאשר הזכות לקבלת החלטות מואצלת לאחרים או מוחזקת לטובת אחרים, יש לבחון האם צד מסוים הוא בעלים או סוכן על מנת לקבוע האם יש לו שליטה בחברה המוחזקת. במידה שמקבל החלטות פועל כסוכן, אזי לא מתקיים התנאי לשליטה לעניין קיום קשר בין כוח לתשואות והכוח שהוענק לו שייך למעשה לגורם העיקרי שעבורו הוא פועל. סוכן הינו לפיכך צד שפועל בשמו של צד אחר או בשמם של צדדים אחרים (הבעלים) ולכן אין לו שליטה במוחזקת בהתאם למאפייניה שהוזכרו לעיל. הבעלים עשוי להאציל לסוכן את סמכות קבלת החלטות בנושאים מסוימים, או לגבי כל הפעילויות הרלבנטיות, אולם הכוח נותר בידי הבעלים.

בין תנאי ההסדר שיש להביא בחשבון על מנת לקבוע האם חברה הינה בעלים או סוכן:

1. היקף הסמכות לקבלת החלטות
2. הזכויות המוחזקות בידי אחרים (לדוגמה הזכות להחליף את הגורם המנהל)
3. אופי התגמול לו זכאי מקבל החלטות
4. חשיפה להשתנות של התשואות הנובעות מזכויות אחרות במוחזקת

שכיח למצוא את סוגיית יחסי בעלים-סוכן בתחומי פעילות של קרנות השקעה והון סיכון המחזיקות בזכויות במוחזקת יחד עם החזקות נוספות בקרנות המנוהלות בשם אחרים.

כוח לגבי חלק מחברה מוחזקת

IFRS 10 קובע שינוי משמעותי ביחס ל-IAS 27 לגבי היחידה החשבונאית שלגביה נבחנת שליטה. בדומה ל-IAS 27, גם על פי IFRS 10 המחזיקה בדרך כלל תבחן את קיומה של שליטה לגבי הישות המוחזקת בכללותה. עם זאת, IFRS 10 מרחיב ומציין כי בעת קיומה של שליטה יש להביא בחשבון גם האם למחזיקה כוח רק על חלק או חלקים מהמוחזקת, לדוגמה האם יש בידיה כוח רק על נכסים ספציפיים והתחייבויות קשורות של המוחזקת כך שאותו חלק מהווה מעין ישות נפרדת נחשבת (silos) לצורך יישום הנחיות האיחוד כך שרק אותו חלק יאוחד.

למעשה, אם כל הנכסים, ההתחייבויות וההון של הישות הנחשבת מופרדים (ring fenced) מיתר הישות המוחזקת בכללותה, אזי קיומה של שליטה על אותו חלק ייבחן בנפרד. במסגרת בחינה זו יש לזהות את הפעילויות הרלבנטיות הקשורות לאותו חלק המשפיעות באופן מהותי על תשואותיו וכיצד פעילויות אלה מכוונות לצורך הוכחת קיומן של כוח.

מכאן עולה כי בהתאם ל-IFRS 10 שליטה יכולה להתקיים ברמה נמוכה יותר מישות משפטית שלמה, וכתוצאה מכך יידרש איחוד רק של אותם הנכסים המסוימים וההתחייבויות הקשורות ולא את הישות המשפטית בכללותה.

לעניין דרישות הגילוי החדשות שנקבעו עבור חברות מאוחדות ראה להלן במסגרת IFRS 12.

IFRS 11 - הסדרים משותפים

IFRS 11 מחליף את IAS 31 "זכויות בעסקאות משותפות" ואת פרשנות מספר 13 של הוועדה לפרשנויות "ישויות בשליטה משותפת - השקעות לא כספיות על ידי המשתתפים" (IAS 31). IFRS 11 אמנם עושה שימוש בחלק מהמונחים המצויים ב-IAS 31 אולם מקנה להם משמעות שונה. לדוגמה, בעוד ש-IAS 31 מזהה שלוש צורות של עסקאות משותפות (פעילות בשליטה משותפת, נכסים שליטה משותפת וישויות בשליטה משותפת), IFRS 11 מחלק את **ההסדרים המשותפים** (joint arrangements) לשני סוגים בלבד: **פעילויות משותפות** (operations joint) ו**עסקאות משותפות** (joint ventures).

IFRS 11 קובע את הטיפול החשבונאי בהסדרים משותפים. הסדר משותף מוגדר כהסדר חוזי על פיו לשני צדדים או יותר קיימת שליטה משותפת. שליטה משותפת מוגדרת כהסכמה חוזית לשיתוף שליטה בהסדר אשר מתקיימת רק כאשר הפעילויות הרלבנטיות דורשות הסכמה פה אחד של הצדדים החולקים את השליטה. בהתאם ל-IFRS 11 מאפייניה של שליטה משותפת (שאינם שונים מהמצוין ב-IFRS 31) הינם:

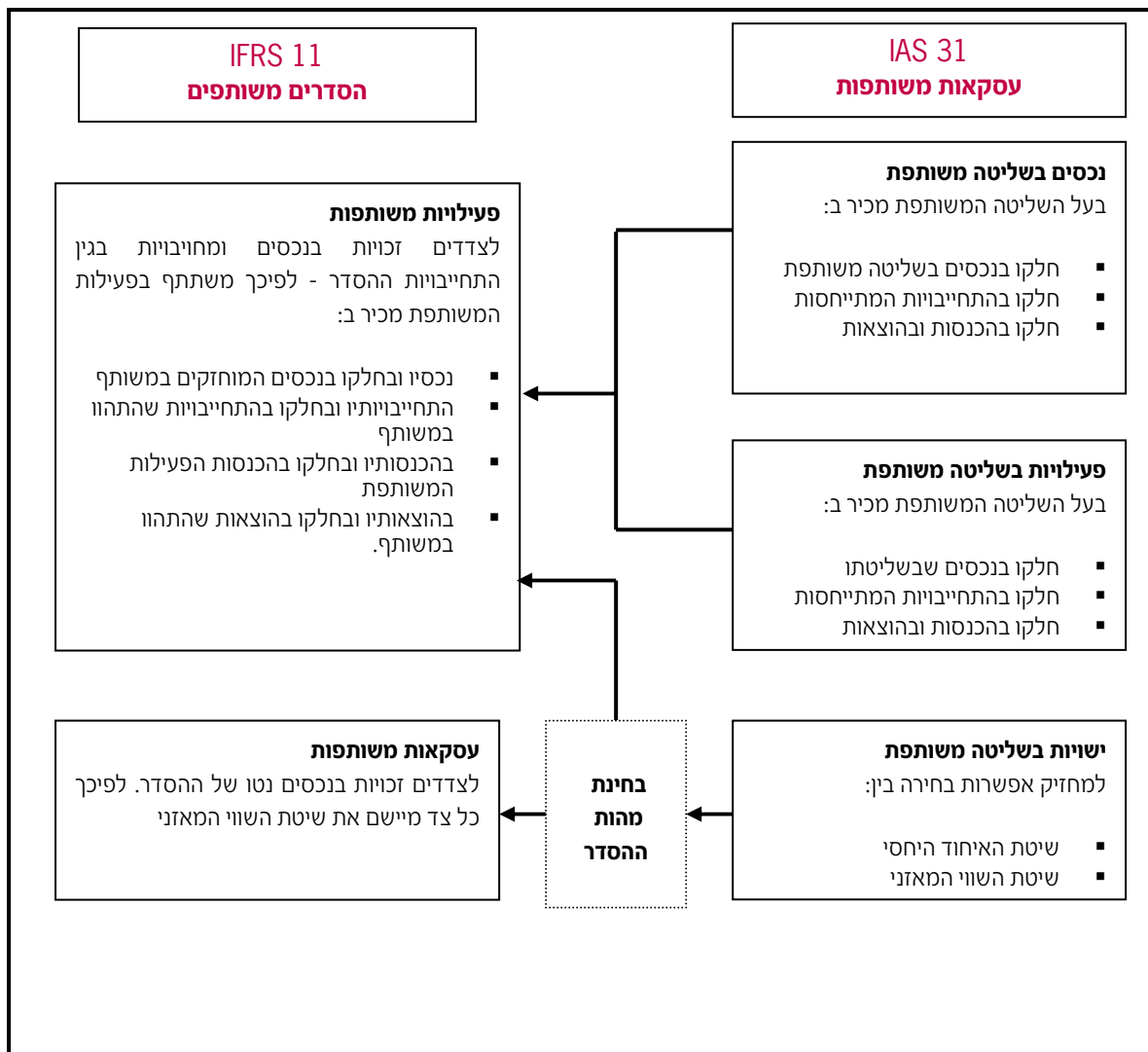
1. הסכמה חוזית - הסכמים חוזיים הינם לרוב בכתב, אולם לא בהכרח, והם קובעים את תנאי ההסדר.
2. שליטה ופעילויות רלבנטיות - IFRS 10 קובע כיצד יש לבחון האם לצד מסוים ישנה שליטה, וכיצד לזהות את הפעילויות הרלבנטיות (ראה לעיל).
3. הסכמה פה אחד - מתקיימת כאשר לצדדים להסדר קיימת שליטה יחד על ההסדר ולאף אחד מהצדדים לכשעצמו אין שליטה בלעדית.

ישנם מקרים אשר, לצורך בחינת קיומה של שליטה משותפת, יחייבו לקבוע ראשית מהי היחידה החשבונאית שיש להתייחס אליה. ברוב המקרים הבחינה תבצע ברמת החוזה. עם זאת, יתכן שחוזה יכלול יותר מהסדר משותף אחד, כגון במצב בו חוזה מסגרת קובע את התנאים לגבי כמה ישויות שכל אחת מהן בפני עצמה מהווה הסדר משותף. לאחר הקביעה כאמור, יש לסווגו כעסקה משותפת או כפעילות משותפת (ראה הרחבה בהמשך).

עסקה משותפת לעומת פעילות משותפת

כאמור לעיל, הסדרים משותפים נחלקים לעסקאות משותפות או פעילויות משותפות. השימוש במונח "עסקה משותפת" נפוץ בפרקטיקה, אולם לפי IFRS 11 מדובר בהגדרה צרה מזו הקיימת ב-IFRS 31. נכסים בשליטה משותפת ופעילויות בשליטה משותפת. כהגדרתם ב-IFRS 31, ייחשבו פעילויות משותפות לפי IFRS 11 והטיפול החשבונאי לגביהם הינו זהה לזה שנקבע ב-IFRS 31. דהיינו, המחזיקה (שהיא צד לשליטה המשותפת) מכירה בחלקה היחסי בנכסים ובהתייבויות, בהכנסות ובהוצאות ובתזרימי המזומנים בהתאם לתנאי ההסדר.

להלן תרשים המקשר בין שני התקנים ביחס לשוני בסוגי ההסדרים השונים:

כידוע IAS 31 מאפשר לטפל בדוחותיה הכספיים של החברה המחזיקה בישויות בשליטה משותפת בשני אופנים בהתאם למדיניות החשבונאית שנבחרה: שיטת השווי המאזני (בהתאם ל-28 IAS) או שיטת האיחוד היחסי. לפיכך, במידה וישות בשליטה משותפת טופלה לפי IAS 31 בשיטת האיחוד היחסי תחשב עסקה משותפת לפי IFRS 11 אזי יישומו לראשונה של 11 IFRS צפוי לגרום לשינויים משמעותיים בדוחותיה הכספיים של החברה המחזיקה מאחר וזו תידרש לעבור ליישום שיטת השווי המאזני לגבי העסקה המשותפת. המשמעות הינה ביטול היתרות במאזן, מחזורי הפעילות בדוח על הרווח הכולל ותזרימי המזומנים המתייחסים לעסקה המשותפת ומעבר להצגתה, בדוחותיה הכספיים של המחזיקה, כפריט מאזני בודד (חשבון השקעה בעסקה משותפת) וכשני פריטים תוצאתיים (אחד המתייחס לחלק ברווח הנקי והשני המתייחס לחלק ברווח כולל אחר). השפעה זו עשויה בהחלט להיות מהותית באשר בהתייחס למתכונת הצגת דוחותיה הכספיים של המחזיקה, נפח הסכומים והפעילויות המוצגים בהם, כמו גם השפעה על יחסי הון מסוימים או יחסים תפעוליים לרבות מדדי ביצוע המבוססים על סעיפי רווח והפסד.

ברוב המקרים צפויה ההשפעה להיות הצגתית בלבד כאמור, דהיינו ללא השפעה על הרווח הנקי או ההון העצמי כתוצאה מהבדלי מדידה בין שתי השיטות (שווי מאזני ואיחוד יחסי). עם זאת, במקרים מסוימים יכולים להיות גם הבדלי מדידה כאשר הרווח או הפסד שיוכר כעת בגין המוחזקת יהיה שונה מזה שהיה מוכר על פי שיטת האיחוד היחסי. כדוגמה לכך ניתן לציין את השוני בטיפול בירידת ערך מונויטין הנגזר מהשוני בטיפול החשבונאי בירידת ערך ההשקעה (בהנחה שהמוחזקת מהווה אותה יחידה מניבה מזומנים בהתאם ל-36 IAS וסכום בר ההשבה שלה נקבע בהתבסס על שווי שימוש, הן עבור יישום שיטת השווי המאזני והן עבור יישום שיטת איחוד יחסי), שכן במצב של איחוד יחסי הפסד מירידת ערך נזקף ראשית להפחתת המונויטין (המוצג בנפרד במאזן המחזיקה) וביטולו של הפסד זה אינו אפשרי לעולם, בעוד שאותו הפסד גם אם נובע מפגימה במונויטין של המוחזקת אינו נזקף ספציפית למונויטין אם היא מטופלת לפי שווי מאזני מאחר וירידת הערך נבחנת לגבי ההשקעה בכללותה ולפיכך ביטולו של ההפסד האמור, במלואו או בחלקו, בתקופה עוקבת אפשרי בהתאם ל-36 IAS כאשר חלה עליה בשווי השימוש.

מובן כי כאשר המדיניות החשבונאית שנבחרה על פי IAS 31 הינה טיפול לפי שיטת השווי המאזני לא צפויה כלל השפעה (במידה ובהתאם ל-11 IFRS מדובר בעסקה משותפת).

במקרה בו ישות בשליטה משותפת על פי IAS 31 תיחשב כפעילות משותפת על פי IFRS 11, ההשפעה הצפויה תלויה במדיניות החשבונאית שנבחרה כמצוין לעיל אך גם באופן היישום של שיטת האיחוד היחסי על פי IAS 31 לעומת IFRS 11. לפיכך ניתן לסכם:

1. כאשר על פי IAS 31 נבחרה שיטת השווי המאזני מובן כי צפויה השפעה הצגתית בעיקרה העשויה להיות מהותית ביותר (משמעותה הינה תמונת ראי להשפעה ממעבר מאיחוד יחסי לשווי מאזני כמתואר לעיל).
2. כאשר על פי IAS 31 נבחרה שיטת האיחוד היחסי לא צפויה כלל השפעה אבל זאת רק בתנאי ששיעור זכויותיה של החברה המחזיקה הן לגבי הנכסים ולגבי ההתחייבויות של הפעילות המשותפת הינו זהה.
3. כאשר על פי IAS 31 נבחרה שיטת האיחוד היחסי אך לחברה המחזיקה זכויות לאחוז מסוים מנכסים מסוימים וזכויות שונות (ואחוזים שונים) לגבי נכסים אחרים, וכן מחויבויות שונות לגבי התחייבויות שונות, אזי הדוחות הכספיים צפויים להיראות שונה ממתכונת ההצגה שיושמה לפיה בדרך כלל נהוג היה לבצע את האיחוד היחסי לפי אחוז ממוצע של כל הנכסים והתחייבויות ולעומת זאת בישום IFRS 11, יבואו לידי ביטוי הזכויות והתחייבויות בהתייחס לכל נכס או התחייבות באופן ספציפי.

נוסיף כי במקביל תוקן ושונה שמו של IAS 28 אשר בעקבות IFRS 11 נוספה לו גם התייחסות לעסקאות משותפות לגביהן יש כאמור לעיל ליישם את הטיפול החשבונאי לפי שיטת השווי המאזני (הטיפול החל משכבר לגבי חברות כלולות, אשר לגביו לא חל שינוי).

סיווג ההסדר המשותף

11 IFRS קובע מספר מאפיינים שיש לבחון לצורך קביעת סיווג ההסדר המשותף כפעילות משותפת או כעסקה משותפת. בהקשר זה יש להדגיש עיקרון חשוב בנושא לפיו הצורה המשפטית (מבנה ההתאגדות) של ההסדר המשותף הוא רק אחד מהמאפיינים כאמור שיש להביא בחשבון. זהו שינוי משמעותי בהשוואה להוראות IAS 31 לפיהן המבנה המשפטי של ההסדר היווה את הגורם הקריטי והבלעדי ולכן הכתיב את סוג העסקה המשותפת (פעילות, נכסים או ישות) ובכך קבע את הטיפול החשבונאי (איחוד יחסי או שווי מאזני). IFRS 11, בדומה ל-10 IFRS, נאמן לעקרונות כלכליים יותר ולכן מתמקד במהות ואופי הזכויות והמחויבויות הנובעים מההסדר והחשיפה הכללית של החברה המחזיקה בינם, כמו גם מיתר העובדות והנסיבות, תוך הפעלת שיקול דעת, בהתייחס לבחינת המהות הכלכלית: האם זכויותיה וחשיפתה של החברה המחזיקה הן לנכסים נטו של

ההסדר או לנכסים ולהתחייבויות שלו (ברוטו), וזאת באותם מקרים כאמור בהם ההסדר המשותף מאוגד כישות משפטית נפרדת. לצורך בחינה זו יש להביא בחשבון את צורתו המשפטית של ההסדר, תנאיו החוזיים ונסיבות רלבנטיות אחרות הנוגעות לסוג ואופי הזכויות אשר בידי החברה המחזיקה ביחס להסדר.

עם זאת יש להבהיר כי מבחינה מסוימת למבנה המשפטי עדיין ישנה חשיבות בקביעת סוג ההסדר וזאת באותם מקרים בהם ההסדר אינו מאוגד כישות נפרדת (חברה, שותפות, אגודה) שאז בהכרח יסווג כפעילות משותפת, זאת בניגוד לאמור לעיל, לפיו כאשר מדובר בישות נפרדת, ההסדר המשותף לא בהכרח יסווג כעסקה משותפת.

יש לציין כי כאשר לחברה מחזיקה זכויות בהסדר משותף אשר לגביו היא אינה צד לשליטה משותפת (לדוגמה, החברה המחזיקה מהווה צד שלישי להשקעה יחד עם שני צדדים אחרים שרק ביניהם קיימת הסכמה חוזית לשליטה משותפת), אזי הטיפול בדוחותיה הכספיים יהא בהתאם למהות הכלכלית של זכויותיה על פי אותו מבחן כמצוין לעיל: כאשר זכויות אלו הן לנכסים נטו אזי הטיפול יהיה בהתאם להוראות 9 IFRS אם מדובר במכשיר פיננסי בתחולת תקן זה או בהתאם להוראות 28 IAS אם מדובר בחברה כלולה ומתקיימת השפעה מהותית.

לעניין דרישות הגילוי החדשות שנקבעו עבור הסדרים משותפים ראה להלן במסגרת 12 IFRS.

12 IFRS - גילוי בדבר זכויות בישויות אחרות

12 IFRS הינו בכללותו תקן גילוי מקיף הכולל במרכז את דרישות הגילוי לגבי השקעות וחברות מוחזקות המטופלות בתקנים 10 IFRS, 11 IFRS ו-28 IAS (חברות בנות לרבות ישויות מובנות, הסדרים משותפים וחברות כלולות). רבות מדרישות הגילוי נכללו בעבר ב-27 IAS, 31 IAS ו-28 IAS ואילו חלק מדרישות הגילוי הינן חדשות אשר נוספו ב-12 IFRS והעיקריות שבהן יתוארו להלן.

מטרת 12 IFRS הינה לדרוש מהחברה המחזיקה לתת גילוי למידע שיסייע למשתמשים בדוחות הכספיים להעריך את:

1. מהות הזכויות שלה בישויות אחרות והסיכונים הנובעים מזכויות אלה

2. השפעת הזכויות האמורות על מצבה הכספי, ביצועיה ותזרימי המזומנים שלה

אחת הדרישות החדשות של 12 IFRS קובעת כי חברה מוחזקת נדרשת לתת גילוי לשיקולים ולהנחות העיקריים שביצעה לצורך הקביעה:

1. האם יש לה שליטה, שליטה משותפת או השפעה מהותית על מוחזקת.

2. מהו סיווגו של הסדר משותף (עסקה משותפת או פעילות משותפת) במקרה שמדובר בהסדר משותף המאוגד כישות משפטית נפרדת.

יובהר כי כל דרישות הגילוי החדשות והמפורטות כפי שנקבעו ב-12 IFRS שיתוארו להלן חלות בדוחות כספיים שנתיים בלבד. בדוחות תקופתיים ביניים דרישות גילוי כלשהן הרלבנטיות עבור חברות מוחזקות נכללות במסגרת הוראות 34 IAS "דיווח כספי לתקופות ביניים". כמו כן דרישות גילוי אלה אינן נדרשות עבור חברה מוחזקת (בת, עסקה משותפת או כלולה) אשר מסווגת בדוחות הכספיים כנכס (או קבוצת נכסים, לרבות פעילות שהופסקה) המוחזק למכירה בהתאם להוראות 5 IFRS.

דרישות הגילוי של 12 IFRS מקיפות ונרחבות יותר מאלה של 27 IAS שדרש גילוי על היבטים הקשורים לשליטה רק בנסיבות שבהן חברה בת אוחדה כאשר בבעלות חברת האם פחות ממרבית זכויות ההצבעה או שחברה מוחזקת לא אוחדה למרות שבבעלות החברה המחזיקה יותר ממרבית זכויות ההצבעה. שינוי זה בדרישות הגילוי משקף את הרחבת שיקול הדעת שנדרש לפי 10 IFRS על מנת לקבוע האם קיימת שליטה בחברה מוחזקת ולכן נדרש איחודה. לדוגמה, על פי 12 IFRS יידרש לתת גילוי לאופן שבו בחנה את זכויות ההצבעה הפוטנציאליות במוחזקת והשפעתן, לבחינה האם היא מהווה בעלים או סוכן ולאופן שבו סווג הסדר משותף כעסקה משותפת או כפעילות משותפת. כך המשתמשים בדוחות הכספיים נחשפים, ולפיכך יש באפשרותם ללמוד ולהשיג הבנה על אופן קביעת הבסיס למסקנות שהובילו לטיפול החשבונאי שהוחלט ליישמו עבור החברות המוחזקות. כמו כן, 12 IFRS קובע דרישות גילוי ברזולוציה גבוהה יותר, ברמת החברה המוחזקת הבודדת (ראו להלן), מאשר 27 IAS, 31 IAS ו-28 IAS אשר דרישות הגילוי לפיהם עוצבו בעיקר מתוך ראייה כוללת יותר.

12 IFRS מרחיב וקובע דרישות גילוי חדשות לגבי חברות בנות שיש בהן החזקת מיעוט, הסדרים משותפים וחברות כלולות. כך לדוגמה, עבור **כל חברה בת** עם החזקת מיעוט מהותית בקבוצה יש לתת גילוי לשם החברה הבת, מקום פעילותה והתאגדותה, שיעור החזקת המיעוט בה (ואם שונה, גם שיעור כוח ההצבעה שלו בחברה הבת), חלקו ברווח הנקי לתקופה המדווחת (בהתאם להקצאה שהוצגה ברווח והפסד), סכום הדיבידנד ששולם למיעוט בתקופה המדווחת וכן מידע כספי תמציתי (**לפני** ביטולים בין חברתיים) על הנכסים וההתחייבויות (בחלוקה לשוטפים וללא שוטפים), הכנסות, רווח נקי ורווח כולל.

דרישות הגילוי הנרחבות והחדשות כאמור לעיל חלות באופן דומה גם עבור עסקאות משותפות וחברות כלולות והן אוחדו עבור שני סוגי הישויות אך לא באופן מלא כפי שיוסבר בהמשך. לפיכך, עבור **כל עסקה משותפת או חברה כלולה** שהינה מהותית יש לתת גילוי לשמה, תיאור פעילותה העסקית, מקום פעילותה והתאגדותה, שיעור החזקת הבעלות בה (ואם שונה, גם שיעור כוח ההצבעה בה), סכום הדיבידנד שהתקבל וכן מידע כספי תמציתי על הנכסים וההתחייבויות (בחלוקה לשוטפים וללא שוטפים), הכנסות, רווח נקי (תוך הבחנה לגבי רווח מפעילויות שהופסקו, במידה וקיים), רווח כולל אחר ורווח כולל. עבור כל עסקה משותפת ובלבד שהיא מהותית נקבעו דרישות גילוי נוספות הכוללות מידע על המזומנים ושווי מזומנים, פחת והפחתות, הכנסות והוצאות מימון והוצאות (או הכנסות) מסים על ההכנסה.

חשוב לציין כי כל המידע הכספי כמצוין לעיל נדרש לשקף את המידע כפי שאמור להיות מוצג בדוחות הכספיים של החברה המוחזקת עצמה (הערוכים בהתאם לתקני IFRS) ולא כפי שנכלל בדוחות הכספיים של המחזיקה (דהיינו לא לפי שיעור החזקה בכלולה או בעסקה המשותפת). לעומת זאת, מידע זה כן יותאם בגין יישום מדיניות חשבונאית אחידה וכן בגין התאמות שווי הוגן לנכסים והתחייבויות שנוצרו במועד הרכישה (כתוצאה מיישום שיטת הרכישה) של החברה הכלולה או העסקה המשותפת. כמו כן יש להציג, עבור כל חברה כלולה או עסקה משותפת מהותית, התאמה של המידע הכספי התמציתי כאמור לעיל לערך בספרים של חשבון ההשקעה באותה חברה.

המשמעות, כפי שניתן לראות מהאמור לעיל, הינה כי בעוד שהטיפול החשבונאי לגבי חברות כלולות ועסקאות משותפות הינו זהה (דהיינו, שיטת השווי המאזני), הרי שדרישות הגילוי אינן זהות והן יוצרות הבחנה בין שני סוגי הישויות.

יש לציין כי תנאי הכרחי למתן המידע הפרטני כאמור לעיל (הן לגבי חברה בת עם החזקת מיעוט והן לגבי חברה כלולה ועסקה משותפת) הינו עיקרון המהותיות. עם זאת, בתקנים החדשים לא נקבעו הוראות לבחינת המהותיות לרבות ספים כמותיים כלשהם (וזאת לעומת דרישות הגילוי לצירוף מידע תמציתי, בנפרד עבור כל חברה כלולה מהותית, בהתאם להוראות תקנות ניירות ערך (דוחות כספיים שנתיים), התש"ע-2010 הכוללות רף מהותיות כמותי מוגדר). מכאן שבחינת מהותיות תחייב הפעלת שיקול דעת והתבססות על העקרונות הכלליים לבחינת מהותיות כפי שנקבעו בתקינה הבינלאומית (במסגרת המושגית להכנת דוחות כספיים ולהצגתם) כמו גם בהתאם לנסיבות ולדרישות הדיווח הרלבנטיות במידה וקיימות (דרישות מכוח חוק ניירות ערך ותקנותיו, יישום תקני ונהלי ביקורת וכד').

בנוסף, נקבע כי עבור כל אותן חברות כלולות ועסקאות משותפות (שאינן מהותיות כל אחת בפני עצמה כמצוין לעיל) יש לתת מידע כספי תמציתי מקובץ אשר יכלול רווח נקי (תוך הבחנה לגבי רווח מפעילויות שהופסקו, במידה וקיים), רווח כולל אחר ורווח כולל, וזאת כאמור במרוכז אך עבור כל החברות כלולות בנפרד ועבור כל העסקאות המשותפות בנפרד.

כאמור לעיל, IFRS 10 קובע מונח חדש "ישות מובנית" אשר מחליף ומרחיב את התפיסה של המונח "ישות למטרה מיוחדת" שהוגדר ב-SIC 12. בהתאם לכך, דרישות הגילוי בדבר זכויות בישויות מסוג זה הורחבו אף הן באופן משמעותי. על פי IFRS 12 נדרש לתת גילוי לאופי, להיקף ולשינויים שחלו בזכויות בגין ישויות מובנות שאוחדו ובגין ישויות מובנות שלא אוחדו. לדוגמה, נדרש לתת גילוי לתנאים של הסדרים שעשויים לחייב את החברה המחזיקה לספק תמיכה כספית לישות מובנית. אם חברה מחזיקה מספקת תמיכה כספית או אחרת לישות המובנית מבלי שהיא מחויבת לכך, עליה לתת גילוי לסוג התמיכה ולסכומה, למצב העובדתי ולסיבות למתן התמיכה, לכל שינוי בשליטה שנבע ממתן התמיכה וכן לכוונותיה של החברה המחזיקה לספק תמיכה כאמור.

בברכה,

המחלקה המקצועית